

Conseil de l'Égalité des Chances
entre Hommes et Femmes

Raad van de Gelijke Kansen
voor Mannen en Vrouwen

CESE Wallonie

Conseil Wallon de l'Égalité
entre Hommes et Femmes

CONSEIL BRUXELLOIS DE L'ÉGALITÉ ENTRE LES FEMMES ET LES HOMMES
BRUSSELSE RAAD VOOR GELIJKHEID TUSSEN VROUWEN EN MANNEN
RÉGION DE BRUXELLES-CAPITALE - BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Memorandum 2019

voor de Europese, federale en
regionale verkiezingen

30 april 2019

Inhoudsopgave

Voorstelling van de 3 Raden

Transversale aanbevelingen

1. Gendermainstreaming
2. Genderbudgeting
3. Evenwichtige vertegenwoordiging
4. Seksistische stereotypen
5. Samenwerking met het IGVM
6. Tijdsbeleid

Thematische aanbevelingen

1. Werkgelegenheid
2. Sociale zekerheid
3. Beroepsziekten
4. Gezondheid
5. Fiscaliteit
6. Eenouderschap
7. Mobiliteit
8. Huisvesting
9. Bestaansonzekerheid - dakloosheid
10. Europa
11. Geweld

Voorstelling van de 3 Raden

De **federale Raad van de gelijke kansen voor mannen en vrouwen (RGK)** is samengesteld uit een breed spectrum van verenigingen. Hij verenigt organisaties uit het maatschappelijke middenveld die zich inzetten voor gelijke kansen van mannen en vrouwen, representatieve werknemers- en werkgeversorganisaties en vertegenwoordigers van de politieke partijen. De belangrijkste missie van de Raad is advies te geven over alle genderkwesties op federaal niveau. Voor deze opdracht is een uitgebreide expertise noodzakelijk op het gebied van werkgelegenheid, sociaal recht, sociale zekerheid, gezondheid, fiscaliteit, geweld, ethiek enz. De Raad kan de preventie van discriminatie in alle federale wetten waarborgen, voor zover zijn advies in aanmerking wordt genomen.

De **Conseil wallon de l'Egalité entre Hommes et Femmes (CWEHF, Waalse Raad voor gelijkheid tussen mannen en vrouwen)** werd opgericht krachtens het besluit van de Waalse regering van 10 juli 2003. De Raad bestaat voor de helft uit sociale partners en voor de andere helft uit verenigingen die zich inzetten voor de gelijkheid van mannen en vrouwen en van de politieke partijen. De belangrijkste taken zijn het formuleren van adviezen en aanbevelingen over elk onderwerp, om zo bij te dragen aan de bestrijding van directe of indirecte discriminatie op grond van geslacht. De Raad is vertegenwoordigd in de Interdepartementale coördinatiegroep (ICG), die de integratie van gendermainstreaming in de regionale beleidslijnen, maatregelen of overheidsacties moet begeleiden en ondersteunen.

De **Brusselse Raad voor gelijkheid tussen vrouwen en mannen (RGVM)** is qua samenstelling een uniek orgaan. De Raad omvat: de sociale partners, de Nederlandstalige Vrouwenraad, de Conseil des Femmes francophones de Belgique (Raad van Franstalige vrouwen in België), relevante maatschappelijke organisaties en vertegenwoordigers van de academische wereld. De Raad heeft voornamelijk tot taak advies en aanbevelingen te geven over elk vraagstuk in verband met de gelijkheid van vrouwen en mannen. Er wordt voorrang gegeven aan kwesties van regelgevende aard die van invloed zijn op de gelijkheid van vrouwen en mannen in het Brusselse Gewest.

De drie adviesraden waren van mening dat ze hun respectieve aanbevelingen gebundeld moesten richten aan zowel de federale overheid als de gemeenschappen en gewesten.

De oefening toonde aan dat er heel wat overeenkomsten waren en dat het geheel via een gemeenschappelijk platform kon worden voorgesteld. Verder is er een onderverdeling in transversale en thematische aanbevelingen.

Ze pleiten voor meer coördinatie en coherentie tussen alle overheidsinstanties. Ze zijn bereid om de nood aan politieke efficiëntie te helpen lenigen door zelf advies te geven in onderling overleg.

NB: er zijn geen vergelijkbare adviesraden voor gelijke kansen tussen vrouwen en mannen in de andere gewesten en gemeenschappen, zodat de uitwisseling van aanbevelingen beperkt is tot de ondertekenende Raden.

Bestuur

Er worden geen fundamentele institutionele wijzigingen gevraagd. Wel vragen de Raden om de gepaste middelen voor hun opdrachten te krijgen en dit volgens het model van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven en de Nationale Arbeidsraad. Dit houdt een herwaardering in van hun jaarlijkse subsidies of dotaties, met inbegrip van personeel.

De raden vragen gewoon om de autoriteit te mogen inlichten over de risico's op discriminatie tussen mannen en vrouwen die hun project of wetgeving kan veroorzaken. Om hun preventieve rol omtrent discriminatie op grond van geslacht tijdig te kunnen vervullen, willen de Raden zo spoedig mogelijk op de hoogte worden gesteld van alle overheidsprojecten die van invloed kunnen zijn op de gelijkheid.

TRANSVERSALE AANBEVELINGEN

1. GENDERMAINSTREAMING

Om een *gendermainstreaming* te kunnen implementeren in de zin van de wet van 12 januari 2007, de Waalse decreten van 11 april 2014 en 3 maart 2016 en de Brusselse Ordonnantie van 29 maart 2012, zijn de Raden van mening dat de minister belast met gendergelijkheid rechtstreeks moet worden toegevoegd aan het hoofd van de regering (eerste minister, minister-president) en dat hij of zij moet kunnen rekenen op een volwaardige administratie.

Om de gelijke behandeling van vrouwen en mannen te waarborgen, ongeacht hun verblijfplaats in België, wordt een interministeriële conferentie opgezet rond "Gelijkheid tussen mannen en vrouwen". Ze zal alle ministers belast met de gelijkheid van vrouwen en mannen op regelmatige basis bijeenbrengen, en zeker wanneer een nieuwe specifieke regelgeving dit vereist.

De intersectionele aanpak zorgt voor meer efficiëntie bij *gendermainstreaming*. Door de heterogeniteit van sociale groepen te erkennen, maakt het intersectionele perspectief het mogelijk om de andere factoren die sekseverschillen vergroten (kruisende discriminatie), te analyseren.

De vorige federale regering had een **preventief mechanisme ter verbetering van de regelgeving** opgezet door een algemene regelgevingsimpactanalyse in te voeren (RIA, zie de wet van 15 december 2013). Zoals vereist door de wet van 12 januari 2007 (*gendermainstreaming*, *RGK advies n° 128 van 10-12-2010*), bevat de analyse een luik voor "gelijkheid tussen van vrouwen en mannen". Ondanks de goede bedoelingen voldeden de resultaten niet -aan de verwachtingen. De gepubliceerde evaluatierapporten van het federale Impactanalysecomité klagen de gebrekkige toepassing van de RIA aan, waarop de -gendercomponent geen uitzondering vormt, en geven een reeks toelichtingen en aanbevelingen).

Samen met de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (cf. advies van 26 april 2016) stelt de federale Raad een aantal algemene aanbevelingen voor met betrekking tot de RIA:

- de Raad wil de aandacht van de beleidsmakers vestigen op het feit dat transparantie de sleutel is tot democratie en politieke doeltreffendheid, zoals terecht in het jaarverslag wordt vermeld;
- de impactanalyse moet zo snel mogelijk bij het opstellen van de regelgeving worden uitgevoerd. Strategische cellen en kabinetten, adviesraden, de Raad van State enz. moeten vóór de eerste onderhandelingen erover kunnen beschikken;
- door de kwaliteit van de antwoorden (volledigheid, relevantie, nauwkeurigheid) te controleren, kan de autoriteit de RIA zelf gebruiken;
- door de RIA te publiceren, kunnen alle belanghebbenden in het regelgevingsproces en de begunstigen ervan worden geïnformeerd over de eruit voortvloeiende gevolgen. De RIA moet worden gepubliceerd voordat de teksten worden aangenomen.

Het **Waalse Gewest** schafte een “gendertest” aan die de anticipatie, transparantie en kwaliteit van de *gendermainstreaming* moet garanderen. Helaas voldoet dit instrument momenteel niet aan de verwachtingen door een gebrek aan opleiding over *gendermainstreaming* bij de personen die de test moeten uitwerken. Naar federaal voorbeeld en in het kader van het eerste Waalse “genderplan” beveelt de CWEHF aan om systematisch een beleidsevaluatie op jaarbasis uit te voeren.

Het **Brussels Gewest** heeft de strategie van de *gendermainstreaming* goedgekeurd bij Ordonnantie van 29 maart 2012 houdende de integratie van de genderdimensie in de beleidslijnen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en bij verdere uitvoeringsbesluiten. Sinds 1 januari 2019 is de *gendertest* geïntegreerd in de nieuwe gelijkkansen-test die werd ingevoerd door de ordonnantie van 4 oktober 2018 tot invoering van de gelijkkansen-test en door het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke regering van 22 november 2018 tot uitvoering van de genoemde ordonnantie. De RGVM herhaalt dat de doelstelling van deze strategie preventief is, maar beveelt de invoering aan van systematische opleiding voor het gewestelijke personeel. De Raad benadrukt dat voor de toepassing en controle van de gelijkkansen-test menselijke en financiële middelen nodig zijn, evenals instrumenten om de genderdimensie in de wetgeving te integreren (bijv. impactstudies).

Onmisbare parameters om de effecten van een regelgeving te analyseren zijn onder meer **kwantitatieve gegevens, statistieken volgens geslacht en genderindicatoren** (RGK, advies n°123 van 18-12-2009) die ook rekening houden met het intersectionele perspectief. Deze informatie speelt onder meer een prominente rol bij het onthullen van indirecte discriminatie. Diensten die gegevens over natuurlijke personen bezitten, moeten deze onderverdelen volgens geslacht.

In het algemeen moeten nog inspanningen worden geleverd om instrumenten te ontwikkelen voor controle, beoordeling en monitoring van de *gendermainstreaming*.

2. GENDERBUDGETING

De federale Raad voor gelijkheid en de CWEHF verbinden hun respectieve regeringen ertoe om een analyse en evaluatie van de begroting in te voeren vanuit genderperspectief. Dit zal gebeuren onder auspiciën van de minister van Begroting of Financiën, op alle niveaus van het begrotingsproces en de begrotingscyclus. In voorkomend geval worden de inkomsten en uitgaven geheroriënteerd om de gelijkheid tussen vrouwen en mannen te bevorderen.

Het Brusselse begrotingsmechanisme kan een bron van inspiratie zijn.

3. EVENWICHTIGE VERTEGENWOORDIGING

De **evenwichtige vertegenwoordiging van vrouwen en mannen in adviesorganen** is een van de verzoeken tot afwijking van de federale Raad voor gelijke kansen aan de Commissie adviesorganen. Deze Commissie behandelde nog maar weinig zaken (7 adviezen), die waarschijnlijk slechts het zichtbare deel vormen van de honderden raden, comités en adviesraden die momenteel actief zijn. Om de wet van 20 juli 1990 correct ten uitvoer te leggen, vraagt de Commissie eerst dat de toekomstige regering een lijst van al deze organen opstelt en aan haar bezorgt.

De regionale Raden bevelen de ministers ook aan om een lijst van alle adviesorganen op te stellen of bij te werken, zodat een onafhankelijk (nog op te richten) controleorgaan kan nagaan of de wettelijk voorgeschreven quota worden gerespecteerd.

Over het algemeen eisen de Raden de toepassing van een evenwichtige vertegenwoordiging (1/3-2/3) in alle besluitvormende organen van de privésector en de openbare sector (cf. de wet van 28 juli 2011 die deze quota al garandeert in autonome overheidsbedrijven, de Nationale Loterij en beursgenoteerde bedrijven) en het streven naar pariteit in de organen van de openbare sector.

4. SEKSISTISCHE STEREOTYPEN

Vrouwen ondergaan dagelijks handelingen die worden omschreven als “alledaags seksisme”. Om een mentaliteitsverandering te verwezenlijken, moeten de overheid en privésector een voorbeeld stellen door:

- bijzondere aandacht te besteden aan de beelden in de promotie- of bewustmakingscampagnes die ze financieren;
- een evenwichtige vertegenwoordiging van vrouwen en mannen te bevorderen, onder meer in de media (lokale zenders ...), maar ook bij de actoren voor re-integratie en bij de opleidings- en beroepsoriëntatie (studie-informatiebeurzen, jobbeurzen, tewerkstellingsdiensten enz.);
- seksisme te bestrijden in reclame, onder meer op openbare plaatsen gereguleerd door federale, gewestelijke en gemeentelijke instellingen;
- de strijd tegen cyberseksisme op te voeren.

5. SAMENWERKING MET HET IGVM

De Raden bevelen aan om de samenwerking met het IGVM te versterken. Het instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen heeft tot taak de gelijkheid tussen vrouwen en mannen te waarborgen en te bevorderen en alle vormen van op geslacht gebaseerde discriminatie en ongelijkheid te bestrijden. Dit gebeurt door de uitwerking en implementatie van een aangepast wettelijk kader, passende structuren, strategieën, instrumenten en acties.

6. TIJDSBELEID¹

Tijd wordt verschillend beleefd door mannen en vrouwen. De organisatie van de publieke en private diensten, van de infrastructuur van sport en cultuur, van de handelszaken, de optimalisatie van de schooltijden en het arbeidstijden, het op elkaar afstemmen van het vervoer, de signalisatie, het zijn allen hefboomen van een “tijdsbeleid”. Zo kan het beleid tegemoet komen aan de verwachtingen van de gebruikers en de kwaliteit van het leven van de burgers verbeteren, alsook de ongelijkheden verminderen van hen die tijd en middelen hebben en zij die geen van beiden hebben.

De Raden vragen dat het beleid inzake *gendermainstreaming* ook een meer collectief tijdsbeleid integreert, zoals aanbevolen door “les Bureaux du temps” die in verschillende landen bestaan.

---

¹ Een tijdsbeleid heeft tot doel tijd en ritme van het dagelijks leven in het midden van de toekomstige samenleving te plaatsen en meer nadruk te leggen op het sociale leven.

THEMATISCHE AANBEVELINGEN

1.WERK

Al meer dan dertig jaar zien tal van preciaire contracten (tijdelijk, uitzendarbeid enz.) het licht op de arbeidsmarkt. Ze zijn een bedreiging voor de sociale bescherming van alle werknemers en in het bijzonder vrouwen. De Raden vragen om:

- alleen gebruik te maken van atypische werkregimes en preciaire arbeid als de onderneming geen andere mogelijkheid heeft;
- uitzendcontracten van 1 dag af te schaffen en opeenvolgende uitzendcontracten te beperken (tot 5) per uitzendkracht binnen dezelfde onderneming.

Toegang tot de arbeidsmarkt

De Raden vragen om:

- een einde te maken aan de aanhoudende sectorale segregatie binnen de openbare diensten die verantwoordelijk zijn voor sociale en professionele integratie, zodat vrouwen toegang krijgen tot beroepen met een sterke mannelijke aanwezigheid en omgekeerd;
- vrouwen en mannen aan te moedigen om zich te richten op de sectoren van de toekomst: Science – Technology – Engineering – Mathematics (STEM), beroepen in verband met milieu en duurzame ontwikkeling;
- de toegang tot opleiding op de werkplek te bevorderen. De mogelijkheid tot opleiding biedt immers uitzicht op promotie en dus een beter salaris;
- aan de categorieën van stagiairs vermeld in artikel 5 van het decreet van 10 juli 2003 betreffende de centra voor socioprofessionele inschakeling, het volgende toe te voegen: “de werkzoekende die gedurende minstens 3 jaar voor aanvang van de opleiding geen beroepsactiviteit heeft uitgeoefend en geen werkloosheidsuitkeringen heeft ontvangen” (vrouwen die opnieuw op de arbeidsmarkt komen).

De openbare instanties belast met de bemiddeling en de begeleiding van de werkzoekenden

De openbare instanties belast met de bemiddeling en de begeleiding van de werkzoekenden (Forem en Actiris) moeten erop toezien dat de werkgelegenheidsadviseurs tijdens het sollicitatiegesprek geen genderstereotypen toepassen. Bovendien moeten ze een degelijke opleiding krijgen die toegang geeft tot transversale vaardigheden.

De Raden halen daarnaast het absurde karakter van de huidige dispo-procedure aan, die is gebaseerd op een normatieve en gecodificeerde opvatting over het zoeken naar werk. De controle van de werkzoekenden en hun activering maakt het leven van deze mensen nog moeilijker. Door rekening te houden met reële factoren (migratie, gezinssituatie, financieel, sociaal, gezondheid enz.) tijdens de zoektocht van deze mensen naar werk, wordt precariteit voorkomen.

Werkzoekenden reageren bovendien steeds vaker op informele aanbiedingen, die op papier moeilijk te bewijzen zijn. Wanneer we geen rekening houden met deze informele stappen, leidt dit in de meeste gevallen tot uitsluiting van de werkzoekende. Ook bevelen de Raden aan om de werkloosheidsreglementering te versoepelen en aan te passen aan de veranderende arbeidsmarkt.

Dienstencheques is een bijna uitsluitend vrouwenzaak (97,5 % in Wallonië, 98 % in Brussel) en bieden weinig groeipotentieel. De Raden wijzen erop dat deze banen een middel moeten blijven om werkzoekenden te integreren en tegelijk een springplank moeten zijn naar een stabielere job. Om dit te verwezenlijken, moeten opleidingsplannen worden uitgewerkt die uitzicht bieden op andere beroepen.

Bovendien zijn de Raden gekant tegen een uitbreiding van het gebruik van dienstencheques voor kinderopvang. De kinderopvang moet gebeuren door deskundigen (kinderverzorgers).

Opleiding

Na de vaststelling dat een (vaak dure) opleiding niet automatisch toegang geeft tot een job, bevelen de Raden aan om vacatures, knelpuntberoepen en kritieke functies te evalueren en op elkaar af te stemmen. Zo kan beter worden voldaan aan de behoeften, ongeacht het geslacht van de persoon.

Om de mogelijkheden voor werkzoekenden te vergroten, bevelen de Raden aan om de vrijstelling voor het hervatten van studies uit te breiden naar alle kwalificerende opleidingen en niet te beperken tot knelpuntberoepen.

Migrantenvrouwen

Om migrantenvrouwen beter te integreren, moet het werkgelegenheidsbeleid hun vaardigheden naar waarde schatten en hun rechten respecteren.

Om de sterke trend van etnostratificatie bij knelpuntberoepen en dienstencheques in te dijken, bevelen de Raden de regeringen aan om voldoende middelen vrij te maken die de erkenning van in het buitenland behaalde diploma's kunnen versnellen, door validatie van de vaardigheden of via aangepaste opleidingsportalen.

Er moet ook bijzondere aandacht worden besteed aan nieuwkomers, die verplicht het integratiepad moeten volgen voor ze de arbeidsmarkt kunnen betreden. De RGVM beveelt aan om een verplicht luik "Gelijkheid tussen vrouwen en mannen" op te nemen in het integratietraject, terwijl de CWEHF pleit voor integratie van een genderbewustmakingsmodule in het quotum van 60 uur burgerschapsvorming.

Arbeidsvoorwaarden

De federale Raad legde herhaaldelijk de nadruk op het feit dat vrouwen en mannen een beroepsleven moeten kunnen leiden dat geen conflicten veroorzaakt met hun gezinsleven.

Gelijk loon blijft een prioriteit, maar de loonkloof bestaat nog steeds!

Volgens de gegevens van het Planbureau, de FOD Economie en het verslag van de CRB (2019-0103) ligt het gemiddelde uurloon van vrouwen in 2019 nog steeds 8 % lager dan bij mannen. In het kader van een plan rond “gender en werkgelegenheid”, dat werd besproken tijdens de legislatuur 2014-2019, bevelen de Raden daarom het volgende aan:

- onderhandeling van een minimumloon (14 euro bruto/u, 2300 euro/maand) voor iedereen, wat de situatie van een groot aantal vrouwen zal verbeteren;
- een actieplan in coördinatie met alle bestuursniveaus om de nodige middelen te bieden voor een correcte toepassing van de wet van 22 april 2012 ter bestrijding van de loonkloof tussen mannen en vrouwen, waarbij alle sociale partners op interprofessioneel, sectoraal en ondernemingsniveau worden betrokken. De eerste opdracht bestaat in een evaluatie van de impact van de genderneutrale herziening van de beroeps- en functieclassificaties en de afstemming ervan op de genderchecklist van het IGVM;
- specifieke opleiding voor vakbondsafgevaardigden in loonverschillen en het opsporen ervan;
- transparantie van de lonen omvat ook de extralegale voordelen, die slechts enkele vrouwelijke leidinggevenden genieten;
- geïnformeerd/eventueel geraadpleegd worden over een algemeen verslag betreffende de toepassing/evaluatie van de wet van 22 april 2012 en over de voortgang van de actieplannen van ondernemingen die er een hebben.

Het werkvolume is ongelijk verdeeld tussen mannen en vrouwen. Als de arbeidsparticipatie van vrouwen al stijgt, komt dat vooral door de toename van de **deeltijdse arbeid**. Dit blijft het lot van heel wat vrouwen, aangezien in 2016 44,9 % van de vrouwen deeltijds² werkte, tegenover slechts 10,8 % van de mannen. Het is echter duidelijk dat deeltijdwerk voor minder dan 75 % geen onafhankelijke manier van leven mogelijk maakt.

De federale Raad hekelt al lang de stimulatie van deeltijdwerk en de gevolgen ervan, zowel op regelgevend als op sociaal gebied. Deeltijdwerk was en is nog steeds het grootste obstakel voor een collectieve vermindering van de arbeidstijd voor alle werknemers. De Raden vragen ook om:

- het verbod op arbeidscontracten voor minder dan een derde van de arbeidsduur te doen naleven;
- bijkomende uren te vervangen door overwerk;
- het recht op voltijdse arbeid strikt toe te passen wanneer een deeltijds werknemer in de onderneming dat vraagt;
- de moeilijke werkomstandigheden te erkennen van bepaalde beroepen die door vrouwen worden uitgeoefend, vooral in deeltijds dienstverband;

---

² Het Europese gemiddelde bedraagt 31,5 % voor vrouwelijke deeltijdwerkers en 8,2 % voor mannen.

- de toepassing te eisen van cao nr. 35 betreffende de voorrang voor het verkrijgen van een voltijdse betrekking en van de programmawet van 25 december 2017 die een responsabiliseringsbijdrage invoert voor de werkgevers die de vacante uren niet zou toewijzen aan een deeltijder met inkomensgarantieuitkering (IGU) en met een arbeidsovereenkomsten gesloten na 1 januari 2018
- het bedrag van de IGU voor onvrijwillige deeltijdwerkers te herzien;
- stappen te ondernemen om deeltijdse arbeidscontracten (sociale bijdragen enz.) af te raden.

Daarnaast is de federale Raad voornemens om meer duidelijkheid te scheppen omtrent de vrijwillige of onvrijwillige aard van deeltijdwerk. Uit de Belgische resultaten van het onderzoek van Eurostat blijkt immers dat de overgrote meerderheid van deeltijdwerkers dit niet vrijwillig doen (slechts 11 % zegt deeltijds te willen werken). Al de vermelde redenen voor de “keuze” van de deeltijdse werknemer zullen worden geanalyseerd op basis van de arbeidsomstandigheden. Deze kunnen immers te moeilijk zijn om het werk voltijds uit te voeren.

De Raden vestigen in het bijzonder de aandacht op de discriminatie en het gendergerelateerd geweld waarvan vrouwen op de werkvloer soms het slachtoffer zijn. Ze roepen op tot bewustmakingscampagnes en opleiding over de preventie van seksuele intimidatie op het werk.

Werkuitrusting en werkkleding

Zelfs vandaag zijn werkuitrusting en -kleding vaak nog slecht aangepast aan de vrouwelijke morfologie (te lange mouwen, kogelvrije vesten, schoenen, werkhandschoenen enz.). Deze tekortkoming moet absoluut worden verholpen door de regelgeving of door een collectieve overeenkomst, naargelang het geval.

Familiaal verlof

Om ervoor te zorgen dat ouders werk en gezin naadloos kunnen combineren en dat de taakverdeling tussen de partners in evenwicht is, vragen de Raden om:

- het geboorteverlof voor alle werknemers uit te breiden naar 20 werkdagen en het verplicht te maken zonder verlies van loon en met meer flexibiliteit (deels voor en deels na de geboorte);
- een vrijstelling van beschikbaarheid toe te kennen aan werkzoekenden die hun geboorteverlof hebben gemeld;
- de duur te verlengen van het thematisch tijdskrediet dat normaal wordt toegekend aan elke ouder van tweeoudergezinnen en de vergoeding ervan te verhogen.

Moederschapsbescherming

Over het algemeen heeft de wetgeving (arbeid/sociale zekerheid/ambtenarenzaken) meer behoefte aan een correcte en welwillende toepassing dan aan ingrijpende hervormingen. Ze moet echter in detail worden herzien voor volgende punten (RGK, advies nr. 84).

- de meest flagrante tekortkoming is het gebrek aan sociale bescherming van de werknemers bij werkonbekwaamheid na een miskraam (RGK, advies nr. 148);
- minder ernstig, maar verwant met het vorige punt en niet opgenomen in de wet van 19 december 2018, is het feit dat het verlof voor ouders met een doodgeboren kind diverse hiaten en tegenstrijdigheden vertoont die moeten worden weggewerkt (RGK, advies nr. 154);
- na de royale hervormingen van het adoptieverlof en pleegouderverlof (wet van 6 september 2018, gewijzigd door de wet van 21 december 2018) moet de vergoeding van het zwangerschapsverlof na de eerste 30 dagen worden opgewaardeerd (RGK, advies nr. 84);
- de vergoeding voor borstvoeding moet dezelfde zijn als voor zwangerschap (RGK, advies nr. 126);
- na de vermindering van de hospitalisatieduur na een bevalling (federale maatregel) beveelt de federale Raad (RGK) aan om de realiteit af te stemmen op de buitenlandse praktijken. Het is belangrijk dat de kinderopvang in het hele land door deskundigen wordt ondersteund.

2. SOCIALE ZEKERHEID

De autonomie waarop waardig werk uitzicht biedt, mag niet worden beperkt door bepalingen inzake sociale zekerheid die, ook al lijken ze neutraal, vooral vrouwelijke werknemers treffen. De afgeleide rechten ten gunste van rechthebbenden die samenwonen met een volwassene die niet of weinig werkt, zijn onrechtvaardig en een bron van indirecte discriminatie die blijft bestaan, ondanks enkele maatregelen die stabilisering en precarisering tot gevolg hebben vooral voor de betrokken vrouwen (zie overgangsuitkering voor jonge weduwen -RGK, advies 142-143-144). Deze afgeleide rechten wegen zwaar door op de begroting van de sociale zekerheid en zorgen er onder meer voor dat vrouwen zich afkeren van de arbeidsmarkt omdat hun persoonlijke rechten beperkter zijn dan de afgeleide rechten verleend aan hun partners. Al tientallen jaren dringt de federale Raad er onvermoeibaar op aan (RGK, advies nr. 130) om de afgeleide rechten te vervangen door persoonlijke rechten die uitsluitend gekoppeld zijn aan de betaalde arbeid van de werknemer, op basis van leeftijdsgroepen (individualisering van de rechten).

Tegelijk moeten de socialezekerheidsuitkeringen voldoende worden verhoogd om een waardig leven te kunnen leiden, terwijl het verschil met het minimumloon toch behouden blijft.

Wat de **werkloosheid** betreft, hekelt de federale Raad de indeling van werklozen waarbij samenwonenden met een volwassene ten laste (die niet werkt) worden bevoordeeld. In de eerste plaats vraagt de Raad om de uitkeringen aan samenwonenden zonder gezinslast in lijn te brengen met die van alleenstaande gerechtigden.

Voor **ziekte-uitkeringen** moet een gelijkwaardige oplossing worden toegepast.

Om de *genderkloof* inzake **pensioenen** te bestrijden, adviseren de Raden om:

- in de gesprekken over de erkenning van **zwaar werk** meer rekening te houden met onaantrekkelijke taken die een bijna onhoudbare spanning veroorzaken, onderbroken diensten, enz. in beroepen en sectoren met voornamelijk vrouwelijke werknemers (RGK, advies 149);
- aan alle gepensioneerde werknemers en zelfstandigen een vervangend pensioen van 75 % van het verloren loon toe te kennen, waardoor het gezinspensioen kan worden afgeschaft (RGK, advies 130);
- de gelijkgestelde periodes die momenteel gelden voor de berekening van het pensioen, te handhaven;
- het systeem van samendrukking van gepresteerde dagen voor de pensioenberekening van deeltijdse werknemers af te schaffen. De werkuren van deze werknemers worden samengedrukt om tot voltijdse equivalenten te komen. Dit betekent dat de werknemer veel meer jaren moet werken om pensioen te krijgen;
- de rechten in de pensioensector te individualiseren. Hiervoor moeten ook de overlevingspensioenen worden herzien, die zwaar wegen op de sociale zekerheidsuitgaven.

In afwachting van de afschaffing van de overlevingspensioenen is de RGK er voorstander van om ze te beperken of te vervangen door een forfait. Zolang het overlevingspensioen bestaat, moet het worden verdeeld onder de langstlevende **ervende echtgenoten** van de overleden gerechtigde en dit in verhouding tot het aantal huwelijksjaren met de overledene.

Volgens de commissie pensioenhervorming 2020-2040 zou het delen van pensioenrechten verworven tijdens het leven dat beide echtgenoten of partners met elkaar deelden (splitting), een uitweg bieden voor de afgeleide rechten. In elk geval verzacht een dergelijk systeem de gevolgen van een scheiding of overlijden. Door de wettelijke en aanvullende pensioenrechten te delen, kan de solidariteit tussen de partners worden verlengd tot na het actieve leven. Het is daarnaast een meer billijke benadering van de tijd die werd besteed aan de gezinsverantwoordelijkheden. De federale Raad wenst deel te nemen aan elke denkoefening die door de regering wordt gelanceerd.

Wat de sociale zekerheid betreft, en misschien hier nog meer dan op andere gebieden, kunnen impactanalyses op basis van de beschikbare kwantitatieve gegevens de onverwachte effecten van de hervormingen blootleggen. De Raden bevelen daarom aan om systematisch te werk te gaan en ze te publiceren voordat een beslissing wordt genomen.

3. BEROEPSZIEKTEN

De seksuele verdeling van arbeid heeft als gevolg dat er een verschillende blootstelling is aan beroepsrisico's voor vrouwen en mannen. Op zijn beurt heeft dit tot gevolg dat er in elke stap van de risicoanalyse een dynamische *gendermainstreaming* moet worden toegepast zoals ondersteund door het Europees Vakbondsinstituut.³ Ook de Raden (RGK, advies n°134) vragen:

- het opstellen en goedkeuren van een gestructureerd actieplan door de overheid waarbij ze zich engageren om jaarlijks te rapporteren over de verwezenlijkingen en de obstakels die men moet overwinnen (e.a. de verschillen in blootstelling aan beroepsrisico's en het verschil in risicoanalyse);
- wat betreft de classificatie van beroepsziekten, dat het FEDRIS (Federaal agentschap voor beroepsrisico's) het initiatief neemt om het systeem van "de lijst" te verbeteren, waarbij men verder de ziekten opneemt die voornamelijk vrouwen treffen (bepaalde kankers, musculoskeletale aandoeningen...). Men kan zich hierbij laten inspireren door de Europese lijst van ziekten die gunstiger is voor vrouwen;
- vastgesteld wordt dat vrouwen ondervertegenwoordigd zijn in het aantal verklaringen, vorderingen voor vergoedingen, positieve antwoorden, toegekende invaliditeitsgraden, vergoedingstarieven... waardoor ze ook onrechtstreeks gediscrimineerd worden. Dat de instellingen die bevoegd zijn voor de beroepsziekten het volgende principe op systematische wijze toepassen: "voor een gelijke ziekte of van gelijke waarde, een gelijke behandeling";
- betreffende de preventie van beroepsziekten, dat het FEDRIS een proactieve houding aanneemt en zonder het krijgen van klachten of vragen voor tussenkomst, het initiatief neemt om de werkomstandigheden te analyseren in sectoren waar veel vrouwen tewerkgesteld zijn. De doelstelling hiervan is het sneller opmerken van beroepsziekten waar deze werkneemsters aan lijden (schoonmaaksector of de gezondheidssector).

4. GEZONDHEID

Er is weinig ruimte voor vrouwen in de "gezondheidsplannen" en het volksgezondheidsbeleid. Vrouwen hebben echter eigen kenmerken en ontwikkelen specifieke aandoeningen. Bovendien nemen ze bepaalde gedragingen aan: ze nemen minder vaak deel aan preventieve onderzoeken en zien vaker dan mannen af van medische zorgen, voornamelijk om financiële redenen.

De Raden bevelen aan om:

- een genderanalyse uit te voeren van alle beleidsbeslissingen, met inbegrip van algemene plannen en onderzoeken. Dit houdt in dat in alle zorglijnen genderstatistieken moeten worden geproduceerd;

---

³ Laurent Vogel, Directeur van het Departement Arbeidsomstandigheden, Gezondheid en Veiligheid van het Europees Vakbondsinstituut, "Genderanalyse van de gegevens over beroepsziekten in België".

- de genderdimensie voor alle gezondheidswerkers te integreren in de onderzoeksprogramma's en het geneeskundig onderwijs (universiteiten, gezondheidsscholen, planning enz.);
- de belanghebbenden gevoelig te maken voor de gedifferentieerde gezondheidsproblemen van zowel mannen als vrouwen;
- kleine medische structuren dicht bij de patiënt te stimuleren.

De CWEHF dringt aan op de versterking van het Waalse netwerk rond de gezondheid van vrouwen in de vorm van een platform.

Preventie

Preventie is ongetwijfeld de beste manier om in goede gezondheid te blijven. Dit houdt in dat er regelmatig overleg moet zijn met eerstelijnszorg: huisarts, tandarts en gynaecoloog. Een consultatie voor deze specialiteiten is niet gratis, maar de eigen bijdrage moet zo laag mogelijk zijn. De Raden pleiten voor:

- bewustmakingscampagnes en preventiemaatregelen die meer op vrouwen zijn gericht;
- herhaalde screenings van borst-, baarmoederhals- en eierstokkanker voor alle vrouwen, ongeacht hun woonplaats;
- uitgebreide en objectieve informatie over geneesmiddelen, soorten anticonceptie, ter bestrijding van overmedicatie;
- bewustmakingscampagnes over de voordelen en bijwerkingen van voorbehoedmiddelen voor zowel mannen als vrouwen.

Anticonceptie

De Raden zijn optimistisch dat het gebruik van voorbehoedmiddelen geleidelijk toeneemt bij alle vrouwen in de vruchtbare leeftijd, vooral bij jongere meisjes (58 % van de jongere meisjes in 2015).

De Raden vragen daarnaast dat:

- er nationale campagnes komen die vrouwen en mannen aanmoedigen om zich te beschermen tijdens de geslachtsgemeenschap en zo seksueel overdraagbare aandoeningen en ongewenste zwangerschappen te voorkomen;
- alle anticonceptiva 100 % worden vergoed, tenminste voor jongeren tot 25 jaar; vasectomie en afbinden van de eileiders ook worden vergoed;
- vasectomie en afbinden van de eileiders door het medische korps in aanmerking worden genomen ten aanzien van hun patiënten en deel uitmaken van het onderwijscurriculum van de medische faculteiten.

Zwangerschap en Bevalling

Bevalling te voorkomen, vragen de Raden dat zwangere vrouwen het volgende krijgen:

- uitgebreide informatie over het fysiologische verloop van de bevalling, plaatsen waar ze kunnen bevallen, preventie van mogelijke problemen;
- transparantie over praktijken in het ziekenhuis en daarbuiten, statistieken over de verschillende uitgevoerde ingrepen;
- elke zwangere vrouw moet een perinataal onderzoek aangeboden krijgen.

Daarnaast moeten de vaardigheden en complementariteit van de verschillende zwangerschapsdeskundigen worden versterkt.

Vrijwillige zwangerschapsafbreking (abortus)

De Raden willen dat abortus wordt erkend als een in de wet verankerde medische daad en als een kwestie van volksgezondheid. De wet betreffende de vrijwillige zwangerschapsafbreking van 15 oktober 2018 heeft de doelstellingen inzake decriminalisering niet bereikt, zodat de Raden de volgende verbeteringen ondersteunen:

- afschaffing van strafrechtelijke sancties tegen de vrouwen het medische korps voor het toepassen van abortus;
- verlenging van de wettelijke termijn binnen dewelke abortus kan worden toegepast, in overeenstemming met de meest gunstige Europese clausule (bijv. Zweden, dat abortus toestaat tot 18 weken zwangerschap, op eenvoudig verzoek van de vrouw);
- afschaffing van de verplichte bedenktijd van 6 dagen tussen het eerste contact met de arts en de dag van de abortus. In bepaalde situaties belemmert deze verplichting de toegang tot abortus. Als de vrouw dit wenst, moet bedenktijd echter wel mogelijk zijn;
- voor behandeling van abortus in het tweede trimester zijn speciaal uitgeruste poliklinieken en multidisciplinaire teams van gekwalificeerde deskundigen nodig.

5. FISCALITEIT

De federale Raad bestudeert al heel lang de problemen van de gezinsfiscaliteit. Onder de legislatuur 2014-2019 heeft de FOD Financiën een Task Force opgericht om de impact van het Wetboek van de inkomstenbelastingen (1952) te evalueren vanuit het perspectief van gendergelijkheid. De federale Raad zou graag kennis nemen van deze evaluatie en meewerken aan een eventuele hervorming.

“Het Europees Parlement heeft op 25 januari 2019 een Resolutie goedgekeurd over gendergelijkheid en belastingbeleid in de EU 5 waarin het wijst op de negatieve gevolgen van het niet-stimuleren van de arbeidsparticipatie van vrouwen en het blijvend deelnemen aan het arbeidsproces en wijst tevens op de reproductie van de traditionele rolpatronen en stereotypen die gelinkt zijn aan gender.

Het Europees Parlement nodigt de Commissie uit gemeenschappelijke richtlijnen en aanbevelingen uit te vaardigen om belastingvooroordelen uit te bannen (indirecte discriminaties).

Hij vraagt de Lidstaten de inkomstenbelasting van fysieke personen zo te ontwerpen dat daarmee een gelijke verdeling van betaald en onbetaald werk, inkomen en pensioenrechten tussen vrouwen en mannen bevorderd wordt.

Hij bevestigt dat individuele belastingheffing de enige manier is om dit resultaat te bereiken en vraagt dringend om gefaseerd over te gaan tot individuele belastingheffing maar daarbij alle financiële en overige voordelen die in bestaande systemen van gezamenlijke belastingheffing gekoppeld zijn aan het ouderschap te behouden om tenslotte te komen tot een fiscale gelijkheid voor de vrouwen.”

Meer algemeen, verzoekt de Commissie en de Lidstaten om hun belastingbeleid regelmatig te onderwerpen aan gendereffectbeoordelingen vanuit gendergelijkheidsperspectief en daarbij met name te kijken naar het multiplicatoreffect en naar impliciete discriminatie, om te waarborgen dat maatregelen op belastinggebied in de EU niet direct of indirect discriminerend zijn.

De Raad die dit standpunt onderschrijft, heeft gevraagd om de inspanningen voor de individualisering van de personenbelasting verder te zetten (cfr. Vrouwenraad memorandum 2019) :

- opheffing van het huwelijksquotient voor jongeren vanaf het ogenblik dat zij een gezin vormen
- vermindering van het huwelijksquotient voor de gezinnen met een hoog inkomen en die geen kinderen ten laste hebben
- het billijk en transparant maken van de fiscale voordelen voor kinderen ten laste.

6. EENOUDERSCHAP

Bij gebrek aan een normatieve definitie heeft de term eenoudergezin een wisselende betekenis en omvat hij verschillende situaties, zodat de instellingen die deze gezinnen tellen, verschillende resultaten bekomen.

De redenen zijn veelvoudig: scheiding, weduwschap, echtgenoot in de gevangenis, kinderverlating, in-vitrofertilisatie, langdurige hospitalisatie, vertrek naar het buitenland enz.

Statistische gegevens

“België telt 475.615 eenoudergezinnen op een totaal van 4.868.496 huishoudens of ongeveer 10 %, met variaties afhankelijk van de regio. 12, 2 % woont in Wallonië, het Brusselse Gewest telde 63.568 eenoudergezinnen op een totaal van 545.145 huishoudens, zijnde 11% en Vlaanderen zou 18 % tellen⁴. Sommigen beschouwen het altemerend wonen niet als eenoudergezinnen. Aangezien de rechtbanken deze oplossing bepleiten, is het veilig om deze cijfers te verdubbelen⁵”.

Eenoudergezinnen genieten een aantal inkomensgerelateerde voordelen op het gebied van kinderbijslag, huisvesting, gezondheidszorg, werkloosheid en belastingen.

“Maar de feiten zijn er: 83 % van deze gezinnen kan geen onverwachte uitgaven aan en loopt meer risico op armoede dan koppels met kinderen⁶. Het risico op werkloosheid ligt 3 keer hoger. Ze hebben moeite om de huur of kinderopvang te betalen. Ze zien twee keer meer af van verzorging en gezondheidsuitgaven dan tweeoudergezinnen⁷. Er doen zich ook negatieve psychologische gedragingen of depressies voor, als gevolg van de moeilijkheden waarmee alleenstaande ouders worden geconfronteerd.”

85 % van de eenoudergezinnen zijn vrouwen met kinderen. Hun verwachtingen zijn daarom veelvoudig: behoefte aan middelen, behoorlijke huisvesting, werk, duidelijke informatie en snelle hulp, psychologische ondersteuning en begeleiding, uit hun isolement breken enz.

Dienst voor alimentatievorderingen (DAVO)

Om het risico op een verslechtering van de levensomstandigheden te verminderen, werd de dienst voor alimentatievorderingen opgericht. Hij biedt een oplossing voor de volgende problemen:

- de strijd tegen armoede die ontstaat door niet-betaling van het onderhoudsgeld aan de kinderen of ex-partner;
- de niet-uitvoering van rechterlijke beslissingen en notariële akten.
- de niet-uitvoering van rechterlijke beslissingen en notariële akten.

---

⁴ cf. FOD Economie, *aantal huishoudens volgens type*, (2015).

⁵ Discriminations et familles monoparentales: étude juridique et législative sur les risques potentiels de discrimination des législations relatives aux familles monoparentales, sept 2017. Centre interdisciplinaire Vulnérabilités et Sociétés, Valérie FLOHIMONT (promotor).

⁶ Cf. FAMIFED “Besteding van de kinderbijslag”, april 2016

⁷ Dossier ABVV, *Eenoudergezinnen*, 2018, p. 21-22.

- het alimentatiegeld (en de achterstallen) opvorderen bij de débiteur (de persoon die het alimentatiegeld moet betalen).

De DAVO stelt kantoren ter beschikking die verspreid zijn over het hele land. Het mechanisme moet op verschillende punten worden verbeterd:

- de doeltreffendheid en werking van de DAVO versterken, met name door een structurele financiering *ad hoc* van de dienst, in overeenstemming met het stijgende aantal gevallen en de levensduurte;
- alle gezinnen moeten toegang hebben tot deze dienst, ongeacht of de vrouwen al dan niet werken. Concreet moet het huidige plafond voor voorschotten worden afgeschaft; het onderhoudsgeld toewijzen op basis van objectieve criteria die in elke situatie kunnen worden toegepast, rekening houdend met de werkelijke kosten van alleenstaande ouders en met buitengewone kosten voor en na de uitspraak;
- grootschalige informatiecampagnes organiseren om de DAVO bekend te maken bij degenen die de dienst nodig hebben en bij het grote publiek;
- de toegankelijkheid van de onthaalkantoren verbeteren door het aantal lokale kantoren te verhogen;
- de kwaliteit garanderen van de volledige dossierverwerking door het gedecentraliseerde personeel;
- de beslissingen van de rechtbanken tot invordering bij de onderhoudsplichtige strenger toepassen.

7. MOBILITEIT

Uit recente studies blijkt dat mannen er andere mobiliteitsgebruiken op nahouden dan vrouwen: vrouwen doen namelijk meer aan "trip chaining" (aaneenschakeling van korte trajecten) en intermodaliteit, terwijl mannen vaker rechtstreekse trajecten met eenzelfde vervoermiddel afleggen. Bovendien zijn het hoofdzakelijk de vrouwen die de mobiliteit van het hele gezin regelen. Andere studies hebben dan weer aangetoond dat de intimidatie van vrouwen in de openbare ruimte en het openbaar vervoer een invloed heeft op hun mobiliteitsgewoonten.

De raden adviseren een gendergevoelige diagnose op te stellen van de mobiliteit in de stad en op het platteland met verkenningswandelingen die een betere zachte mobiliteit en een veiligere openbare ruimte vereisen (verlichting, verlaging van de trottoirs, bushalte op verzoek, aanleg van fietspaden, ...).

Deze diagnose zou ook systematisch elk project moeten inspireren dat de gewesten verwezenlijken in samenwerking met de stedenbouwkundige en architecturale studie bureaus (samenstelling van de werkteams, opstellen van de bestekken, adviesprocedures, verzamelen van gegevens, analyse van de voorstellen en projecten, ...). Zo is het nodig dat :

- er massaal geïnvesteerd worden in de verschillende openbaarvervoermiddelen: frequentie, uurroosters (verbindingen, atypische uurroosters), flexibiliteit (bijvoorbeeld: bushalte op verzoek 's avonds en 's nachts), stiptheid;
- het aanbod aan schoolvervoer in zijn verschillende vormen verbeterd worden;

- de aanwezigheid van gemengde teams van veiligheidsagenten (gemeenschapswachten, agenten van de TEC, de MIVB, ...) en van straathoekwerkers versterkt worden, in plaats van automatische voorzieningen te implementeren die diverse problemen veroorzaken en het onveiligheidsgevoel niet verminderen. Deze teams zullen overigens gesensibiliseerd moeten worden met betrekking tot de gelijkheid tussen mannen en vrouwen.

8. HUISVESTING

De vraag naar sociale huisvesting neemt onophoudelijk toe, net als de verarming van de bevolking. En die treft niet alleen kansarme gezinnen. Ook middenklassegezinnen hebben het steeds vaker moeilijk om de eindjes aan elkaar te knopen. Om die reden adviseren de gewestelijke raden om:

- statistische gegevens per geslacht te verzamelen over het verlies van huisvesting en uithuiszettingen van huurders
- specifieke steunmaatregelen te treffen voor de huisvesting van eenoudergezinnen, zowel voor het huren van een woning (voorrang geven voor het verkrijgen van een sociale woning, huurtoelagen verhogen, ...) als voor de aankoop van een eigen woonst;
- het aanbod aan sociale woningen uit te breiden zodat ze beter aangepast zijn aan de diversiteit van de gezinskernen (co-ouderschap, nieuw samengestelde gezinnen, grote gezinnen, eenoudergezinnen, gezinnen met een gehandicapt gezinslid, ...);
- de sociale verhuurkantoren beter te ondersteunen. Zij moeten immers ook een kwaliteitsvolle begeleiding kunnen bieden;
- de lijst te herzien van de criteria die gebruikt worden voor de toegang tot de sociale woonmarkt om de mededinging tussen bepaalde categorieën begunstigden te elimineren.

9. BESTAANSONZEKERHEID EN DAKLOOSHEID

Hoewel er momenteel geen genderstatistieken m.b.t. dakloosheid voorhanden zijn, moeten we helaas vaststellen dat dit verschijnsel de voorbije jaren aanzienlijk toegenomen is. Partnergeweld en dakloosheid bij vrouwen en kinderen gaan dan ook vaak hand in hand.

Volgens een recente enquête⁸ is een vrouw op twee in opvangtehuizen het slachtoffer van intrafamiliaal geweld. Om dakloosheid bij kinderen te bestrijden, bevelen de raden aan voorrang te geven aan vrouwen die het slachtoffer waren van partnergeweld en die, vaak samen met hun kinderen, plotsklaps op straat komen te staan. Daartoe kunnen uiteenlopende acties worden gevoerd:

- plaatsen voorbehouden voor vrouwen/gezinnen met kinderen om dakloosheid bij kinderen uit te roeien;
- woningen voor dakloze vrouwen/gezinnen gescheiden houden van die voor dakloze mannen. De opvangcapaciteit moet worden uitgebreid;
- de SVK's (Sociaal Verhuurkantoren) op de hoogte brengen van deze vorm van kansarmoede opdat zij op hun beurt eigenaars zouden kunnen sensibiliseren en ertoe aanzetten om dakloze vrouwen te aanvaarden;
- de winteropvangcentra langer open houden na de winter;
- de structurele subsidies voor nachtopvang en dagcentra voor vrouwen en kinderen verhogen
- multifunctionele informatiecentra oprichten: noodopvang, gezondheidszorg, opvangtehuizen, onderduikadressen, sociale restaurants;
- de preventie inzake het verlies van huisvesting opdrijven en het aanbod aan beschikbare transitwoningen voor slachtoffers van partnergeweld uitbreiden. Sommige personen kunnen op diverse momenten verschillende statuten tegelijk vervullen;
- automatisch sociale rechten toekennen aan kansarme personen.

10. EUROPA

Sinds de jaren 70 is Europa de drijvende kracht om de gelijke kansen van mannen en vrouwen te realiseren. Maar ook vandaag is het nodig dat zij impulsen blijft geven aan maatregelen die de economische onafhankelijkheid van alle vrouwen garanderen, hun individuele rechten op sociale zekerheid en op fiscaliteit inbegrepen, en te strijden tegen de verarming van de werknemers, maar ook te ijveren voor de verbetering van de arbeidsvoorwaarden in de sectoren waar vrouwen massaal aanwezig zijn. Dit kan gebeuren door de bestaande richtlijnen te evalueren en aan te passen. Meer concreet gaat het om:

---

⁸ GILLET J. : « Sans abrisme au féminin : enjeux et réalité », Analyse FPS, 2017, p.6.

- het implementeren van genderbudgeting als instrument van gendermainstreaming om er zeker van te zijn dat het Europees budget evenwichtig zou verdeeld worden tussen vrouwen en mannen.
- het actualiseren van de Richtlijn 79/7 van de Raad van 19 december 1978 betreffende de geleidelijke tenuitvoerlegging van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het gebied van de sociale zekerheid, na de openbare raadpleging van de Commissie in 2015
- het streven naar een individualisering van de rechten in de sociale zekerheid en de fiscaliteit om de economische onafhankelijkheid van de vrouwen te garanderen
- het invoeren van een vermindering van de loonkloof van 5 à 10 % in de Europese reglementering en het dichten van de actuele kloof in de pensioenen van mannen en vrouwen
- het aannemen van Europese doelstellingen inzake infrastructuur voor kinderopvang, voor zorgbehoevende personen, ouderen en personen met een handicap.
- het goedkeuren van het voorstel van Richtlijn van het Europees parlement en de Raad inzake de verbetering van de man-vrouwverhouding bij niet-uitvoerende bestuurders van beursgenoteerde ondernemingen en daarmee samenhangende maatregelen (COM/2012/0614 final)
- zorgen voor een versterkt financieel kader voor de gelijkheid tussen mannen en vrouwen voor alle Structuurfondsen en Cohesiefondsen van de EU
- het ratificeren en het implementeren van het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld en het aannemen van een strategie om de Richtlijn 2012/29/EU van 25 oktober 2012 uit te voeren (tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten) .
- zorgen voor de omzetting van Richtlijn 2011/36/EU van het Europees parlement en de Raad van 5 april 2011 inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel met een speciale aandacht voor genderanalyse en seksuele uitbuiting.

11. GEWELD

Voor de correcte toepassing van het Verdrag van Istanbul dat op 1 maart 2016 werd geratificeerd, is een **globaal actieplan ter bestrijding van geweld**⁹ vereist.

De aanbevelingen in dit plan moeten een **strategie** weerspiegelen die door alle federale en gefedereerde entiteiten wordt **gedeeld** en waarbij alle federale instellingen (Justitie, Economie, Binnenlandse Zaken, Buitenlandse Zaken enz.) worden betrokken. Er moet worden voorzien in een **structureel, stabiel en geïndexeerd budget** dat alle initiatieven van overheden en verenigingen in het plan dekt en de verenigingen in het veld structureel

---

⁹ cf. evaluatie van de uitvoering van het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld door België; alternatief rapport van de coalitie "samen tegen geweld", januari 2019).

ondersteunt. Het plan moet ruimte bieden voor coördinatie, taakverdeling en een **proactief partnerschap tussen overheidsinstanties op alle niveaus en het maatschappelijke middenveld.**

Primaire preventie

Prioriteit wordt gegeven aan gecoördineerde en transversale **primaire preventie**, waarbij alle openbare en particuliere spelers worden betrokken en samenwerken:

- bewustmakingscampagnes voor het brede publiek en voor de eerder kwetsbare, meertalige doelgroepen, met behulp van tal van ondersteunende middelen voor de rechten van de slachtoffers;
- opleiding voor leraren, opvoeders over de gevaren die hun leerlingen lopen, over preventietechnieken en -middelen;
- voortdurende opleiding in echtelijke dominantie van het medische korps, psychologische, medische en sociale zorgverleners, de rechterlijke macht, ambtenaren, de politie, de gemeenschapswacht, journalisten;
- steun aan de sector van permanente vorming;
- invoering van een nationaal, uniform systeem voor de behandeling van geweldplegers en follow-up om recidieven te voorkomen;
- betere coördinatie van de diensten voor slachtofferhulp om de geboden hulp te optimaliseren (tijdelijke en permanente huisvesting, rechtsbijstand, psychologische, medische en sociale begeleiding enz.).

De Raden bevelen aan om de **acties te evalueren** op basis van gendergebaseerde gegevens en statistieken, vanuit het oogpunt van zowel de instellingen als de spelers in het veld.

Wetgeving

De **wetgeving** inzake geweld tegen vrouwen is beperkt, onduidelijk en wordt nog niet correct toegepast. De gerechtelijke procedures zijn lang, duur en worden vaak niet voltooid. Het aantal gevallen die zonder gevolg worden geklasseerd, blijft hoog. De toewijzing van voogdij- en bezoekrechten met betrekking tot de kinderen houdt niet altijd rekening met de context van huiselijk geweld en bestendigt de echtelijke dominantie (en het eruit voortvloeiende geweld) door de band met de geweldpleger te behouden.

Daarom bevelen de Raden aan om:

- alle burgerlijke en strafrechtelijke bepalingen inzake geweld tegen vrouwen en kinderen samen te brengen in een kaderwet;
- meer rekening te houden met de impact van geweld op de loopbaan van de slachtoffers (meestal vrouwen).

Toegang tot justitie - Rechtsbijstand

De Raden bevelen aan om:

- voor gevallen van huiselijk geweld: gratis juridische bijstand voor slachtoffers en daders;
- verspreiding van uitgebreide en praktische informatie over de rechten van de slachtoffers: klachten, procedures, termijnen, vergoedingen;
- beperking van de juridische kosten in gevallen van huiselijk geweld.

Opvang van slachtoffers van geweld

De **politiediensten** moeten de slachtoffers in de beste omstandigheden opvangen, naar hen luisteren en met hen meeleven. De gemeentepolitie moet alle klachten registreren, met inbegrip van getuigenissen over psychologisch en economisch geweld. Ze moet de slachtoffers volledig en eenduidig informeren en klachten over slagen en verwondingen systematisch doorgeven aan het Parket. Het is eveneens noodzakelijk om:

- de coördinatie tussen eerstelijns politie, verenigingen, ziekenhuisdiensten, justitiehuizen en rechtbanken te verbeteren;
- rekening te houden met getuigenissen van slachtoffers van psychologisch en economisch geweld. Dit soort geweld wordt momenteel immers niet door justitie behandeld wegens “gebrek aan bewijs”.

Op het gebied van **migratie** genieten vrouwen die door gezinshereniging naar hier zijn gekomen en het slachtoffer zijn van huiselijk geweld, zeer beperkte beschermingsmogelijkheden. Voor **asielaanvragen** gebaseerd op angst voor gendergerelateerde vervolging worden de criteria voor het beoordelen van de aanvraag steeds strenger met betrekking tot bewijs en geloofwaardigheid. Tot slot laten vrouwen in een onregelmatige verblijfssituatie vaak na om bescherming te vragen, uit angst te worden uitgewezen.

Om de veiligheid van vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld die hier zijn in het kader van een gezinshereniging te vergroten, vraagt de Brusselse Raad dat de bevoegde Brusselse instanties een erkenning “huiselijk geweld” in het leven roept voor opvanghuizen op zijn grondgebied. Vreemdelingenzaken zal zich zo niet langer kunnen beroepen op erkende structuren om specifieke procedures en voordelen te bepalen voor deze vrouwelijke slachtoffers.

Artsen en ziekenhuizen spelen een belangrijke rol bij de aanpak van geweld tegen vrouwen. Ze moeten:

- een medisch formulier of attest opstellen dat het huiselijk geweld, echtelijk geweld of de seksuele verminking bevestigt;
- de samenwerking tussen medisch personeel, slachtofferhulp, politie enz. verbeteren;
- gratis de nodige medische consulten, onderzoeken en noodmedicatie verstrekken in geval van seksuele agressie.

Huiselijk geweld – Family Justice Centers

De federale overheid werkte mee aan de oprichting van drie centra, de *Family Justice Centres* (FJC) (Antwerpen, Mechelen, Hasselt), die hulp bieden aan slachtoffers en bij complexe gevallen van huiselijk geweld. Zeven andere steden hebben zich kandidaat gesteld. Het doel is om verschillende problemen (veiligheid, gezondheid, geweld tegen kinderen, ouders enz.) globaal aan te pakken en ketenoplossingen toe te passen bij ernstige en dringende risico's. Elk FJC heeft een specifieke manier van werken, die is afgestemd op de bestaande hulpbronnen, de behoeften van de belanghebbenden en de bevolking in een bepaald gebied.

Hoewel het model erg wordt gewaardeerd door degenen die er momenteel mee werken, is het niet perfect: gebrek aan transparantie omtrent personeel, opleiding, financiering, gebrek aan overleg tussen de overheid en de veldverenigingen die gespecialiseerd zijn in de strijd tegen geweld jegens vrouwen, geen aandacht voor de werkingsprincipes en het protocol van de FJC, geen aandacht voor de genderdimensie en echtelijke dominantie. Voor er andere FJC's worden opgericht, bevelen de Raden aan om:

- de werking van de bestaande FJC's transparanter te maken en lessen te trekken uit een uitgebreid evaluatieverslag;
- overleg te organiseren tussen de veldverenigingen en Justitie (dat er ook aan denkt om een FJC op te richten), zodat ze concreet worden betrokken bij de inspanningen om tot samenhang tussen de spelers te komen. De FJC werken volgens verschillende modellen. In die zin beantwoorden de Waalse "pôles de ressources", die een geïntegreerd beleid voeren op één plaats, reeds aan deze opdracht en kunnen zij gemakkelijk worden geïntegreerd in het concept van de FJC, waardoor eveneens aan de vereisten van de Conventie van Istanboel wordt voldaan;
- de budgetten toegewezen aan verenigingen te bestendigen volgens hun behoeften;
- genderdimensie en echtelijke dominantie te integreren in het werk en de opleiding van het FJC-personeel, om huiselijk geweld beter te kunnen onderscheiden van eenvoudige conflicten;
- de FJC's ook open te stellen voor niet-gerechtigde dossiers;
- geen gebruik te maken van bemiddeling, aangezien dit in deze fase niet meer doeltreffend is.

Vrouwenmoord en kindermoord

Verontrust door het groeiende aantal vrouwen- en kindermoorden, bevelen de Raden aan middelen vrij te maken om te garanderen dat de klachten over slagen en verwondingen van het slachtoffer en/of de kinderen die werden doorgegeven aan het Parket, worden behandeld en te verbieden dat de zaak “zonder gevolg” wordt geklasseerd voor alle dossiers inzake fysiek, psychologisch en economisch geweld ten aanzien van de partner en/of kinderen die aan het huiselijke geweld worden blootgesteld.

Kinderbescherming

Kinderen die getuige zijn van gewelddadigheden, zijn vaak zelf het slachtoffer van fysiek, maar ook psychologisch geweld, vaak als gevolg van vergeldingsacties van de dader ten aanzien van zijn ex-partner. Indien de rechtbanken deze gewelddaden tegen de kinderen niet erkennen, is dit voor hen een ontoelaatbare vorm van geweld, die hen soms kan aanzetten tot daden die hun eigen leven in gevaar kunnen brengen (vluchten, verslaving, zelfmoordgedachten of zelfmoord). Daarom vragen de Raden om:

- de wet van 18 juli 2006 betreffende gelijkmatig verdeelde huisvesting te herzien, zodat het principe van de nultolerantie wordt toegepast voor elk dossier dat bij de familierechtbank wordt ingediend inzake klachten over slagen en verwondingen van de ex-partner of de kinderen, om zo de veiligheid van de kinderen te verzekeren met betrekking tot mogelijke gewelddadige vergelding of manipulatie door de dader tijdens zijn hechtenis;
- opleiding over echtelijke dominantie te geven aan alle medewerkers van kinderen- en jeugddiensten, zodat ze een eenvoudig ouderlijk conflict kunnen onderscheiden van dominantie vanwege de dader;
- protocollen in te voeren voor nauwe samenwerking tussen de kinder- en jeugddiensten en de provinciale platformen voor huiselijk geweld (of Family Justice Centers), om zo de zorg te waarborgen voor kinderen die worden blootgesteld aan huiselijk geweld.

Verantwoordelijk uitgever: Federale Raad voor de gelijke kansen van mannen en vrouwen (RGK) <http://www.raadvandegelijkekansen.be/nl>

Verantwoordelijk redacteur: Dominique De Vos (RGK)

Conseil wallon de l'Egalité entre Hommes et Femmes (CWEHF)
<https://www.cesewallonie.be/instances/conseil-wallon-de-legalite-entre-hommes-et-femmes-cwehf>

Brusselse Raad voor gelijkheid tussen vrouwen en mannen (RGVM)
<http://www.adviesraad-gelijke-kansen.irisnet.be>